

Małgorzata Woźna-Stankiewicz

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Polska

LWOWSKIE SPOTKANIA ZDZISŁAWA JACHIMECKIEGO Z IGNACYM JANEM PADEREWSKIM

Wprowadzenie

Zdzisław Jachimecki, urodzony w 1882 roku we Lwowie i tutaj pobierający nauki na poziomie podstawowym i średnim, w stolicy Galicji mieszkał na stałe do 1902 roku. W okresie studiów muzykologicznych i muzycznych w Wiedniu do roku 1906 przebywał we Lwowie czasowo, odwiedzając też inne galicyjskie ośrodki, m.in. Kraków, Szczawnicę, Żegiestów, Krynice, Zakopane. Później w rodzinnym mieście bywał okazjonalnie, głównie z przyczyn zawodowych, muzykologicznych. Ostatni pobyt Jachimeckiego we Lwowie nie był radosnym powrotem do rodzinnego miasta. Przywędrował bowiem do Lwowa wraz ze swoją żoną Zofią z Godzickich 7 września 1939 roku i przetrwali tutaj – jak sam relacjonował – „14 groźnych dni ciężkich nalotów i bombardowania miasta przez wojska niemieckie”¹ oraz zajęcie miasta przez wojska sowieckie (20 września 1939 roku). Wyjechali ze Lwowa w kierunku Krakowa we Wszystkich Świętych, 1 listopada 1939 roku.

Nazwisko Jachimeckiego nie należy do grona prominentnych autorów licznych publicystycznych, popularnonaukowych i naukowych publikacji na temat Ignacego Jana Paderewskiego. Faktycznie, Jachimecki nie napisał większego problemowego artykułu o mistrzu klawiatury, nie przedstawił szczegółowej analizy jego dzieł, a o niektórych opinia muzykologa nie była pochlebna, lecz w latach 1907–1946 wielokrotnie wypowiadał się na temat tego pianisty-kompozytora².

¹ Z. Jachimecki, *Autobiografia wojenna (1939–1945)*, maszynopis w Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie opublikowany w: *Relacje pracowników Uniwersytetu Jagiellońskiego o ich losach osobistych i dziejach uczelni w czasie drugiej wojny światowej*, oprac. J. Michalewicz, Kraków 2005, s. 761–762.

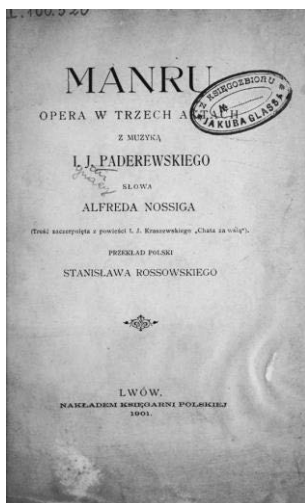
² Z. Jachimecki, m.in.: *Z naszej muzycznej niwy. II* [Chopin, Żeleński, Paderewski], „Nasz Kraj” 1908, z. 5, s. 72–74; Ignacy Paderewski. *W siedemdziesiątą rocznicę urodzin. I, II*, „Głos Narodu” [dalej: GN] 1930, nr 296 (6 XI), s. 4; nr 297 (7 XI), s. 4; *Ignacy Jan Paderewski w różnych chwilach życia. Podług Henryka Opieńskiego*: „Ignacy Jan Paderewski”, GN 1931, nr 175 (3 VII), s. 4–5. Opinie o pojedynczych utworach lub w ogóle o twórczości i pianisty Paderewskiego zob. Z. Jachimecki: *Muzyka w Polsce* [odbitka z *Polska, obrazy i opisy*], Lwów 1907, s. 51; *Prądy i kierunki w dzisiejszej muzyce polskiej*, „Ateneum Polskie” 1908, t. 1, nr 1 (styczeń), s. 71, 73; *Rozwój kultury muzycznej w Polsce* [odbitka z „Przeglądu Polskiego”], Kraków 1914, s. 152; *Muzyka [w:] Polska w kulturze powszechnej*, red. F. Koneczny, cz. II: *Szczegółowa*, Kraków 1918, s. 66; *Polish Music*, „Musical Quarterly” 1920, vol. 6, no. 4, s. 570; *Historia muzyki polskiej (w zarysie)*, Warszawa 1920,

Obecnie w powszechnej przestrzeni kulturowej, jeżeli zdarza się, że nazwisko krakowskiego muzykologa kojarzone jest z Paderewskim, to w związku z doktorem *honoris causa* Uniwersytetu Jagiellońskiego nadanym w 1919 roku temu wielkiemu pianiście i Polakowi. Moim zdaniem tym bardziej należy wydobyć z niepamiętanej przeszłości spotkania Jachimeckiego z Paderewskim we Lwowie. W niniejszym artykule przedstawię ich przykłady, skupię się tylko na pierwszych, mimo że były i dalsze, a miały też miejsce poza Lwovem.

Mówiąc o spotkaniu, mam na myśli spotkanie jako wydarzenie; spotkanie umówione, celowe, przede wszystkim bezpośrednie – twarzą w twarz, będące dialogiem, „żywą” interakcją lub wzrokowym i słuchowym kontaktem sprzężonym z bezpośrednim doświadczeniem estetycznym. Jako szczególnego rodzaju spotkanie można też rozumieć indywidualny namysł nad osobą i jej dokonaniem, niejako wewnętrzny dialog z jej ideami, którego rezultaty przyjmują upublicznią postać.

Lwowskie spotkania w 1901, 1902 i 1910 roku

Pierwsze bezpośrednie spotkanie Jachimeckiego z Paderewskim, choć przebiegające w pewnym oddaleniu i z pieśnią na ustach, miało miejsce na peronie dworca kolejowego we Lwowie 6 czerwca 1901 roku, po godzinie 17:30.

Ilustracja 1. Strona tytułowa lwowskiego wydania z 1901 r. polskiego tekstu opery *Manru*

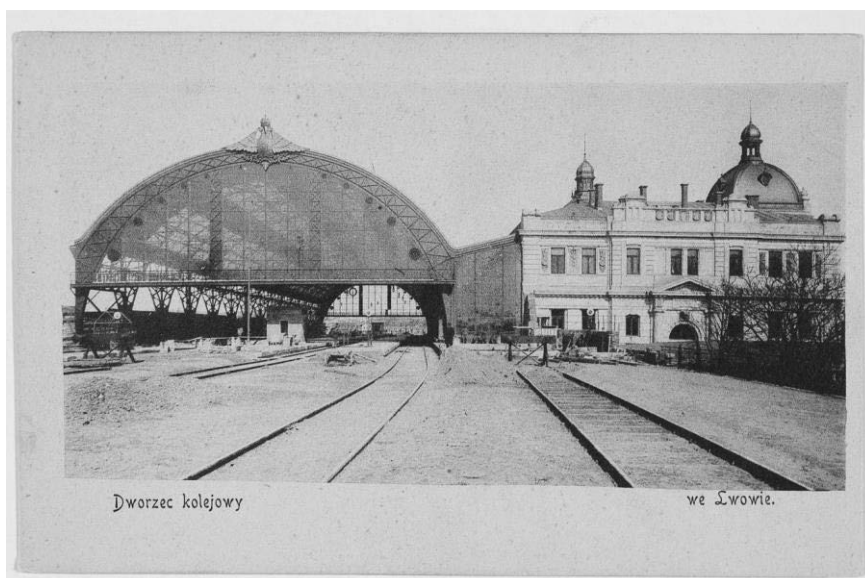
Źródło: Warszawa, Biblioteka Narodowa, sygn. I 100.520, polona.pl.

s. 216–219; *Muzyka polska 1796–1930* [odbitka z *Polska, jej dzieje i kultura*, t. 3], Warszawa 1928, s. 910–911, 927; hasło *Paderewski Ignacy* [w:] *A Dictionary of Modern Music and Musicians*, red. A. Eaglefield-Hull, London 1924, s. 370 (przekł. niemiecki w *Das neue Musiklexikon nach dem Dictionary of Modern Music and Musicians*, red. A. Eaglefield-Hull, tłum. niemieckie, oprac. i red. A. Einstein, Berlin 1926); *Twórczość chóralna i liryczna współczesnych kompozytorów polskich. R. 1930* [w:] *Księga pamiątkowa VI Ogólnopolskiego Zjazdu Śpiewaków i śląskich uroczystości moniuszkowskich w Katowicach w czerwcu 1930 r.*, red. S.M. Stoiński, Katowice 1930, s. 90–92. Zob. przyp. 44.

Ilustracja 2. Portret I.J. Paderewskiego około 1901 roku

Źródło: <https://www.aan.gov.pl/paderewski/page6.html> (8.02.2022).

Ilustracja 3. Dworzec kolejowy we Lwowie przed 1904 rokiem (pocztówka)

Źródło: Warszawa, Biblioteka Narodowa, sygn. poczt. 1079, polona.pl.

Paderewski przyjechał do Lwowa na polską premierę swojej opery *Manru* wyznaczoną na 8 czerwca 1901 roku, pod dyrekcją Franciszka Spetrino. Przybycie kompozytora do miasta 6 czerwca anonsowała lwowska prasa, m.in. „Dziennik Polski” i „Słowo Polskie”, przybliżając też jego postać³, podobnie jak uczyniono to w miesięczniku „Wiadomości Artystyczne”⁴. Wśród witających mistrza była młodzież akademicka, a pieśnią pozdrawiał go m.in. Lwowski Chór Akademicki, aktywny od dwóch lat, którego członkiem był Jachimecki – uczeń V Gimnazjum oraz Konserwatorium Galicyjskiego Towarzystwa Muzycznego [dalej: GTM] w klasie chóralnej⁵. Jego młodszy kolega z tegoż gimnazjum i zarazem uczeń Maurycego Wolfsthala w klasie skrzypiec Konserwatorium GTM, Robert Perutz (1886–1934), po latach wspominał ich wspólne przeżycia:

Dworzec kolejowy. Paderewski wysiada ze swej „salonki”. Chór akademicki. Stoję obok Jachimeckiego, podówczas również gimnazjalisty. On to, szczęśliwiec, z racji swego pięknego głosu cichy członek akademickiego chóru, przemycia mnie wraz z sobą na peron, otoczony policją, nie dopuszczając nikogo prócz różnych „komitetowych” oraz śpiewaków akademickich. Przeciskając się przez zwartą masę publiczności, pelzam prawie na czworakach i stając wreszcie obok Paderewskiego, wpatruję się weń z zadartą głową. Dyrygent [Zdzisław – przyp. M.W.S.] Szczepański podnosi rękę. Mistrz słucha z rozjaśnioną twarzą. Krótka mowa: „Dziękuję wam, żeście mnie, który z pieśnią po świecie jedzie, pieśnią przywitali”⁶.

³ *Kronika. Paderewski we Lwowie*, „Dziennik Polski” [dalej: DP] 1901, nr 193 (2 VI), s. 2; E. Walter, *Paderewski jako kompozytor*, DP 1901, nr 199 (6 VI), s. 1; „Słowo Polskie” [dalej: SP] 1901, nr 261 (6 VI); *Kronika. Paderewski we Lwowie*, s. 2; F. Neuhauser, J.I. [sic!] *Paderewski (Szkic biograficzny)*, s. 3–4; *Paderewski – obywatel*, s. 3; *Głosy o Paderewskim. Żeleński [i in.] o Paderewskim*, s. 4.

⁴ Poświęcone Paderewskiemu „Wiadomości Artystyczne” 1901, nr 5 (15 VI) zawierały: wiersze okolicznościowe Stanisława Rossowskiego (s. 59) i Anny Neumanowej (s. 69), notę biograficzną pianisty-kompozytora autorstwa Stanisława Bursy (s. 59–62), wspomnienia o Paderewskim Bolesława Prusa (s. 62–64) oraz Antoniego Maruszewskiego (s. 64–66), artykuły – Leona Popławskiego o *Variations et Fuge, Thème varié* (s. 66–68) i dr. gr., *O Manru* (s. 69–71).

⁵ Jachimecki we Lwowie uczył się w szkołach męskich: w latach szkolnych 1892/1893–1899/1900 w klasach I–VI w IV Gimnazjum przy ul. Lipowej 1 (w pobliżu kościoła św. Marii Magdaleny), a w 1900/1901–1901/1902 w klasach VII–VIII w V Gimnazjum przy ul. Wałowej 14 (w budynkach klasztornych o.o. bernardynów), natomiast w 1899/1900–1900/1901 był uczniem Konserwatorium Galicyjskiego Towarzystwa Muzycznego (w Teatrze Skarbka) klas śpiewu chóralnego (przedmiot główny) oraz harmonii (od 1900/1901) i historii muzyki – wszystkie prowadzone przez Stanisława Niewiadomskiego. Zob. *Sprawozdanie Dyrektora C.K. IV. Gimnazjum we Lwowie za rok szkolny 1894*, Nakładem Funduszu Naukowego, Lwów 1894, s. 101; *Sprawozdanie [...] za rok szkolny 1898*, Lwów 1898, s. 98; *Sprawozdanie [...] za rok szkolny 1900*, Lwów 1900, s. 97; *Sprawozdanie Wydziału Galicyjskiego Towarzystwa Muzycznego we Lwowie za rok 1899/1900*, Lwów 1900, s. 51, 67; *Sprawozdanie Wydziału [...] za rok 1900/1901*, Lwów 1901, s. 63, 66.

⁶ R. Perutz, *Wrażenia z koncertu Paderewskiego w Ameryce*, „Muzyka” 1931, nr 3, s. 133. Por. sprawozdania z powitania Paderewskiego na dworcu we Lwowie 6 czerwca 1901 roku: *Paderewski we Lwowie*, DP 1901, nr 201 (7 VI), s. 2; SP 1901, nr 262 (7 VI), s. 2. Informacje o Perutzu, uczniu V Gimnazjum zob. *Sprawozdanie Dyrekcji C.K. Gimnazjum V we Lwowie za rok szkolny 1900*,

Ilustracja 4. Lwowski Chór Akademicki po koncercie w Debreczynie we wrześniu 1905 roku, w otoczeniu miejscowej publiczności; w pierwszym rzędzie siedzi Zdzisław Szczepański (szósty od lewej strony)

Źródło: „Nowości Ilustrowane” 1905, nr 42 (14 X), s. 7.

Lwów 1901, s. 97; *Sprawozdanie [...] za rok szkolny 1902*, Lwów 1902, s. 85. Jachimecki również w następnych latach był w kontakcie z Perutzem, m.in. około 28 kwietnia 1910 roku odwiedził we Lwowie jego matkę. Perutz wówczas przebywał w Berlinie. Jachimecki 29 kwietnia 1910 roku (prawdopodobnie 28 kwietnia) miał we Lwowie w Kole muzycznym (w gmachu hr. Skarbka) odczyt o Hugonie Wolfie (50. rocznica urodzin kompozytora) połączony z koncertem – pieśni wykonała Stanisława Argasińska, akompaniament fortepianowy – Stanisław Głowacki. Zob. kartkę pocztową Z. Jachimeckiego do Z. Jachimeckiej, Lwów 28 IV 1910, rkps., Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, Zbiory specjalne [dalej: PL-Kp], sygn. 8047. Por. *Kronika*, „Gazeta Lwowska” [dalej: GL] 1910, nr 88 (20 IV), s. 3, nr 93 (26 IV), s. 3, nr 96 (29 IV), s. 3; *Ruch artystyczno-literacki*, „Gazeta Narodowa” [dalej: GNR] 1910, nr 97 (29 IV), s. 2; list Z. Jachimeckiego do A. Chybińskiego, 16 V 1910 [w:] *Troski i spory muzykologii polskiej 1905–1926. Korespondencja między Adolfem Chybińskim i Zdzisławem Jachimeckim*, oprac. K. Winowicz, Kraków 1983, s. 215. Więcej na temat związków Perutza ze Lwowem zob. K. Fink, *Lwowscy skrzypkowie pochodzenia żydowskiego w opinii dziennikarzy i krytyków muzycznych w Polsce międzywojennej*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 2018, Sectio F, vol. LXXIII, s. 146–147. Zob. portrety Perutza z około 1914 roku oraz z około 1920 roku: „Świat” 1914, nr 15 (11 IV), s. 10; <https://www.ebay.com/itm/175264422326> (29.06.2022).

Drugie bezpośrednie spotkanie Jachimeckiego, ale już ze sztuką pianistyczną Paderewskiego, miało miejsce następnego dnia po ostatnim egzaminie maturalnym Zdzisława, a trzecie – w dniu otrzymania świadectwa dojrzałości⁷, a zatem w dniach dla dwudziestoletniego młodzieńca silnie naznaczonych wyjątkowymi emocjami.

Panno Zofio – pisał Zdzisław 24 czerwca 1902 roku ze Lwowa do Krakowa, do 16-letniej Zofii Godzickiej poznanej w Szczawnicy latem 1901 roku⁸ – zaczął od miłego dla mnie zdarzenia. Przed pół godziny zostałem uznany za dojrzałego w austriackim systemie szkolnym. Za pół godziny zrzucam mundurek szkolny i przebieram się w togę noszoną przez dojrzałych, a więc w ubranie cywilne. Piszę to dlatego, że jestem tak tym w dodatnim stopniu przygnębiony, że muszę się z kimkolwiek tym podzielić. Co za oscylacja myśli, jakiś chaos we mnie, a dlaczego – nie wiem. Bez kwestii miło mi, a nawet bardzo jestem uradowany takim wynikiem, bo to wie Pani, u nas tego kto padnie przy maturze uważa się za nierogate bydło, a tak to przynajmniej tego epitetu maturą unikałem. [...] I to mnie cieszy, że Pani pochwała mój plan udania się na filozofię, na historię, czy ten nie plan, lecz odtąd jak najstalsze postanowienie. Niech się Pani, Panno Zofio, nie gniewa, że w uniesieniu całuję rękę Pani i proszę o słów kilka⁹.

Ilustracja 5. Portret Zdzisława Jachimeckiego, Lwów 1902 roku, zdjęcie zamieszczone w indeksie nr 16351 studenta k.k. Universität zu Wien

Źródło: BJ PWM.

⁷ *Sprawozdanie Dyrekcji [...] za rok szkolny 1902*, s. 70, 86; *Egzamin dojrzałości*, „Kurier Lwowski” [dalej: KL] 1902 nr 197 (18 VII), s. 4.

⁸ Kartka pocztowa Z. Jachimeckiego do Z. Godzickiej, Lwów, 27 VII 1901, rkps., PL-Kp, sygn. 8042; list Z. Jachimeckiego do Z. Godzickiej, Lwów, 29 VIII [1903], Biblioteka Jagiellońska w Krakowie, Oddział Zbiorów Specjalnych, Sekcja Zbiorów Muzycznych, Archiwum Z. Jachimeckiego, depozyt PWM [dalej: BJ PWM].

⁹ List Z. Jachimeckiego do Z. Godzickiej, Lwów, 24 IV 1902, rkps., PL-Kp, sygn. 8042.

Nic zatem dziwnego, że wrażenia muzyczne odebrane w kręgu istotnych osobistych przeżyć Zdzisława, wrażenia z dwóch lwowskich koncertów Paderewskiego w Teatrze Miejskim 25 i 27 czerwca 1902 roku¹⁰, na zawsze pozostały w pamięci przyszłego muzykologa. Powracał do nich w publicznych odczytach i publikacjach w latach 20. i 30. XX wieku. Pierwszą jednak relację z tych dwóch lwowskich koncertów Paderewskiego zawarł w liście do wspomnianej już Zofii. 1 lipca 1902 roku Zdzisław napisał:

Cały Lwów, więc i ja z nim, zostają pod urokiem Paderewskiego. I on sam swym zachowaniem się i postępowaniem i jego niebiańska gra, dały dowód, że to niecodzienny człowiek, że to olbrzym, potęga, moc, a tak miła, tak droga. Byłem na dwu ostatnich koncertach. Każda sekunda była spotęgowaniem dodatniego wrażenia poprzedniej. To nie pół-mistrz popisujący się swą ogromną techniką, ale to nad-mistrz, który w odgrywany utwór tchnie życie sielanki czy dramatu, to poeta, który przedstawia nam z plastyczną dokładnością swe własne wizje i bóle, lub obraz zamarłej przeszłości. Widziałem jakby na jawie zbliżającą się husarię polską w sławnym polonezie as-dur Chopina. Widziałem tę nieszczęśliwą kobietę, mającą męża pijaka i umierającą ze zgrozy; tegom dosłuchał się w mazurku h-moll. Gigantyczne poematy Beethovena i ognisty temperament lisztowskich rapsodii wypłynęły spod palców Paderewskiego. A jaka nieopisana rozkosz widzieć tę uduchowioną twarz rozmawiającą z tonami; on jak gra staje się jakimś nieziemskim, sam jest oczarowany mową i duchem muzyki i taka jakaś głęb [głębia – przyp. M.W.S.] maluje się na jego licach. Ci, którzy go słyszeli o niczym innym nie mówią jak choćby nawet o każdym przez niego odegranym takcie. Z każdego bowiem coś tchnęło: smutek czy radość, zwątpienie lub nadzieja. Oddać to na tak marnym instrumencie jak fortepian, to istotnie trzeba być wielkim. Wielu, a i ja do nich należę, nie mogą wcale grać od tego czasu i czekają, aż to oszołomienie ustąpi. Bo naprawdę nie ma po co grać, gdy to ma być parodia jego gry...¹¹

Młody Jachimecki uczył się co prawda gry na fortepianie prywatnie, lecz jego pasje skupione były wokół opery, pieśni i teatru. W okresie gimnazjalnym podejmował pierwsze próby komponowania pieśni, dyrygowania uczniowskim chórem w V Gimnazjum, pisanie recenzji muzycznych, zamierzał skomponować operę; czytał prace z zakresu historii i estetyki muzyki, a w połowie października

¹⁰ Recitale Paderewskiego w czerwcu 1902 roku miały miejsce w lwowskim Teatrze Miejskim, a program obejmował: 25 czerwca – J.S. Bach, *Fantazja chromatyczna i fuga d-moll*, L. van Beethoven, *Sonata c-moll* op. 111, R. Schumann, *Karnawał* op. 9, F. Liszt, *Rapsodie węgierskie* nr 2 i 6, F.B. Mendelssohn, *Pieśni bez słów* op. 64 nr 4, A. Rubinstein, *Barkarola* op. 30 lub op. 93, J. Strauss-Tausig, *Valse „Man lebt nur einmal”*, F. Chopin, *Preludium As-dur* op. 28 nr 17, *Polonez As-dur* op. 53, *Walc As-dur* op. 42, *Nokturn G-dur* op. 37 nr 2, *Mazurek b-moll* op. 24 nr 4, *Etiuda Ges-dur* op. 25 nr 10; 27 czerwca – J.S. Bach i F. Liszt, *Fantazja i fuga a-moll*, L. van Beethoven, *Sonata C-dur* op. 53, R. Schumann, *Etiudy symfoniczne* op. 13, F. Liszt, *Rapsodia węgierska* nr 2 lub nr 6, F. Chopin, m.in. *Etiuda Ges-dur* op. 25 nr 10, *Mazurek h-moll* op. 33 nr 4.

¹¹ List Z. Jachimeckiego do Z. Godzickiej, Lwów, 1 VII 1902, rkps., BJ PWM. O tym, że młodzi interesowali się Paderewskim, świadczy m.in. karta korespondencyjna z portretem Paderewskiego wydana nakładem wydawnictwa Kart Ilustr. „Polonia” w Krakowie, którą Zofia przesłała Zdzisławowi z Krakowa do Lwowa (ul. Szeptyckich 20), napisana 21 stycznia 1902 roku (stempel pocztowy Lemberg 22 stycznia 1902), Biblioteka Instytutu Sztuki PAN w Warszawie, nr inwentarza 1328.

1901 roku planował już studia w dziedzinie muzyki w Wiedniu¹². W cytowanym liście do Zofii, aby jej zobrazować i zarazem uwiarygodnić sugestywność interpretacji chopinowskich Paderewskiego, posłużył się literacko-programowym objaśnieniami *Poloneza As-dur* op. 53 i *Mazurka h-moll* op. 33 nr 4. Jak się okazało, to egzegezy zaczerpnięte od Jana Kleczyńskiego z jego dwóch cyklów odczytów o Chopinie wydanych w Warszawie w 1879 i w 1886 roku¹³. Trzeba pamiętać o tym, że nie tak dawno w stosunku do opisywanych lwowskich koncertów Paderewskiego, w chopinowskim roku 1899, treść odczytów i opinie Kleczyńskiego były w polskiej prasie przypominane¹⁴.

Nie ma jednak powodów, aby wątpić w szczerość i podważać autentyczność zachwyty Jachimeckiego nad grą Paderewskiego. Przekonują mnie o tym co najmniej dwa fakty. Po pierwsze, w 1902 roku lwowski maturzysta nie był fanem fortepianu, bo – jak twierdził – jego i jego kolegów – „świątynią [...] muzycznych uniesień, naszych niebotycznych zachwyty był w miesiącach sezonu operowego teatr hr. Skarbka [przed otwarciem nowego Teatru Miejskiego]. Tam doznawało się najsilniejszych wzruszeń, tam rozpyływała się dusza w prądach inwencji Moniuszki, Verdiego, Wagnera”¹⁵. Po drugie, jako doświadczony już muzykolog w połowie lat 20. XX wieku Jachimecki w swojej monografii Chopina zalicza *Mazurka h-moll* op. 33 nr 4 do „najpiękniejszych” i uważa, że jest „wyrazistym obrazem rodzajowym na temat życia ludu”, lecz już nie tworzy jego fabuły¹⁶. Szczegółowo analizuje *Poloneza As-dur* op. 53. Jest to według niego „szczyt polonezowej twórczości” geniusza, dzieło sztuki, którego wielkość polega na „tytanicznej sile wyrazu”, to muzyka, która „przypina wyobraźni słuchacza skrzydła poetyckiego uniesienia”¹⁷.

¹² Informacje zawarte w listach Z. Jachimeckiego do S. Bursy (m.in. z 13 X 1901, 8 XI 1901, 13 II 1902, 25 III 1902, BJ, Oddział Rękopisów, sygn.7526 III, t. 3a) oraz Z. Godzickiej (m.in. z 1 XI 1901, 6 I 1902, 26 II 1902, 3 IV 1902, 6 VIII 1902, rkps, PL-Kp, sygn. 8042).

¹³ J. Kleczyński, *O wykonywaniu dzieł Chopina*, Warszawa 1879; *idem*, *Chopin w celniejszych swoich utworach* [1883], Warszawa 1886. Zob. wyd. nowe obydwu prac J. Kleczyńskiego pod wspólnym tytułem *O wykonywaniu dzieł Chopina*, Polskie Wydawnictwo Muzyczne, Kraków 1960, s. 37, 82, 123–124, 138–140.

¹⁴ M.in. M.M.B. [M.M. Biernacki], *O wykonywaniu dzieł Chopina*, „Echo Muzyczne, Teatralne i Artystyczne” [dalej: EMTA] 1899, nr 41 (15 XI), s. 490–491. W 1899 roku we Lwowie odbyły się uroczystości chopinowskie, w które byli zaangażowani nauczyciele Jachimeckiego – Henryk Jarecki i Stanisław Niewiadomski. 27 października 1899 w Domu Narodnym wystąpił m.in. Jarecki jako akompaniator Marii Pawlikow-Nowakowskiej, śpiewającej pieśni Chopina, Teodor Pollak grał utwory fortepianowe Chopina (m.in. *Poloneza As-dur* op. 53), natomiast Niewiadomski wygłosił odczyt o Chopinie. Zob. *Kronika*, GL 1899, nr 143 (25 X), s. 3; S. Berson, *Obchód ku czci Chopina*, GL 1899, nr 247 (29 X), s. 3; X.Z., *Muzyka*, „Iris” 1899, z. 11 (listopad), s. 527; S. Niewiadomski, *Fryderyk Chopin* [odczyt], „Iris” 1899, z. 11, s. 493–498.

¹⁵ Z. Jachimecki, *Stanisław Niewiadomski i jego znaczeni dla polskiej kultury muzycznej*, „Wiek Nowy” 1937, z. 17 XII.

¹⁶ Z. Jachimecki, *Chopin. Rys życia i twórczości*, Warszawa 1949, s. 173.

¹⁷ *Ibidem*, s. 148, 150 (cała analiza na s. 148–153).

Silne doznania w trakcie tych samych lwowskich występów Paderewskiego w 1902 roku były również udziałem wspomnianego już kolegi Jachimeckiego – Perutza¹⁸ oraz Kornela Makuszyńskiego (1884–1953), ucznia IV Gimnazjum¹⁹. On w połowie lat 40. ubiegłego wieku z przesadną emfazą i użyciem metaforycznego literackiego języka zapisał wspomnienie tych muzycznych chwil, pomylił tylko markę fortepianu, bo w 1902 roku we Lwowie Paderewski grał na Bösendorferze²⁰.

To było najdziwniejsze, że dostojne głowy płonęły tym samym płomieniem co nasze. Wielka, światłem zalana sala dyszy przytłumionym gwarem, jak rozbrzęczany ul. Już w niej nie ma miejsca, więc ustawiono krzesła na obszernej scenie. Tłum ludzi otoczył ogromne, czarne, połyskami światła upstrzone pudło fortepianu. To słynny instrument marki Steinway, czarodziejska maszyna, w której Paderewski wozi najpiękniejszą muzykę świata. [...] Słysząc stukot serc. Nikt nie śmie odetchnąć. I te głowy srebrne, i nasze zielone. Wiedzą, że to nie koncert, lecz nabożeństwo. Znajdujemy się nie w sali koncertowej, lecz w wyniosłej świątyni ducha. [...] Coś nas chwyta za gardło, coś nasze serca ściska: to Chopin śpiewa rycerską balladę o ojczyźnie, a Paderewski, jego służka serdeczny, gra mu do wtóru. Fortepian staje się siedliskiem burzy, matecznikiem piorunów. Ręce Paderewskiego kielznają je, jak rozhukane konie. Czyni to z widoczną męką, bo tak wygląda, jak gdyby w twarzy nie miał kropli krwi. Wszystko przełał w dźwięki, więc dźwięki są purpurowe. Ta burza wali się na nas, a my chylimy się jak kłosa na polu. Słysząc dudniące tupoty husarii...²¹

Oczywiście poza wymienionymi przeze mnie trzema młodzieńcami z grupy co najmniej 300 akademików²² na opisanych recitalach Paderewskiego były obecne osoby ze znanych lwowskich kręgów artystyczno-dziennikarskich, panowie około czterdziestki, m.in. Stanisław Meliński (lat 39), Franciszek Neuhauser (lat 41), Seweryn Berson (lat 46). Porównanie ich opinii o grze Paderewskiego i cechach interpretacji utworów Chopina, Beethovena czy Liszta²³ to temat na osobny artykuł.

¹⁸ R. Perutz, *Wrażenia z koncertu...*, s. 133–134.

¹⁹ Zob. *Sprawozdanie Dyrektora C.K. IV Gimnazjum we Lwowie za rok szkolny 1897*, Lwów 1898, s. 95; *Sprawozdanie [...] za rok szkolny 1899*, Lwów 1899, s. 66; *Sprawozdanie [...] za rok szkolny 1900*, Lwów 1900, s. 96; *Sprawozdanie [...] za rok szkolny 1902*, Lwów 1902, s. 92.

²⁰ (m.), *Paderewski*, KL 1902, nr 173 (23 VI), s. 6; S. Berson, *Drugi koncert Ignacego Paderewskiego*, GL 1902, nr 145 (27 VI), s. 4.

²¹ K. Makuszyński, *Dole i niedole Ludwika Solskiego. Koncert Paderewskiego*, Wielka Brytania 1944. Cyt. według *idem*, *Koncert Paderewskiego. Ze wspomnień dawnego lwowskiego szóstoklasisty*, <http://www.cracovia-leopolis.pl/index.php?pokaz=art&id=2213> (2.06.2017).

²² Zob. *Kronika. Paderewski we Lwowie*, „Czas” [dalej: CZ] 1902, nr 142 (24 VI), s. 1, nr 144 (25 VI), s. 1; *Sluchacze na scenie*, KL 1902, nr 175 (26 VI), s. 4. Na dwóch koncertach Paderewskiego był obecny ówczesny student Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Lwowskiego, 21-letni Jakub Bylczyński (1881–1954), który sprawozdania z koncertów przesłał do Warszawy. Zob. J. Bylczyński, *I.J. Paderewski we Lwowie* [I, II], EMTA 1902, nr 26 (28 VI), s. 262, nr 29 (19 VII), s. 286.

²³ Zob. przyp. 19 oraz S. Meliński, *Koncert Paderewskiego*, KL 1902, nr 174 (25 VI), s. 6; *idem*, *Drugi koncert Paderewskiego*, KL 1902, nr 176 (27 VI), s. 7; S. Berson, *Pierwszy koncert Paderewskiego*, GL 1902, nr 143 (25 VI), s. 4; F. Neuhauser, *Drugi koncert Paderewskiego*, SP 1902, nr 309 (26 VI), s. 2; W.Zb., *Koncert Paderewskiego we Lwowie. II*, DP 1902, nr 294 (26 VI), s. 2–3; *Koncert Paderewskiego*, GNR 1902, nr 162 (25 VI), s. 3; *Drugi koncert Paderewskiego*, GNR 1902, nr 164 (27 VI), s. 3.

Szansa na kolejne spotkanie Jachimeckiego z Paderewskim, twarzą w twarz we Lwowie, nadarzyła się po 8 latach, w trakcie uroczystości chopinowskich i Pierwszego Zjazdu Muzyków Polskich w 1910 roku. Jachimeckiego nie było jednak w Filharmonii Lwowskiej 23 października 1910 roku²⁴, nie wysłuchał więc Paderewskiego mowy o Chopinie²⁵. Czy był obecny podczas krótkiego wystąpienia Paderewskiego na otwarciu Zjazdu rano 24 października? Nie wiadomo. Swoją referat krakowski muzykolog wygłaszał przecież tego samego dnia po południu²⁶, był też we Lwowie 28 października 1910 roku i na zamknięciu Zjazdu, i na wykonaniu w obecności Paderewskiego jego *Symfonii h-moll* op. 24. Nie uznał jej za dzieło o „znaczeniu epokowym”, bo „całość, nastrojona na ton istotnie górny, nie robiła wszakże wrażenia rzeczy zupełnie oryginalnej; wszystkie te środki znamy”²⁷.

Recital Paderewskiego i rozmowa z pianistą w Rzymie w styczniu 1925 roku

Zanim przedstawię ostatnie lwowskie wydarzenie związane z Paderewskim i z udziałem Jachimeckiego, muszę uwypuklić kolejne po 1910 roku bezpośrednie spotkanie muzykologa z osobą i z grą tego wybitnego pianisty w styczniu 1925 roku w Rzymie. Jachimecki przebywał wówczas we Włoszech, bo między 15 grudnia 1924 a 13 marca 1925 roku dał w Rzymie, Florencji, Bolonii, Padwie i Wenecji wykład pt. *L'italianità e gl'italiani nella musica polacca 1424–1924*²⁸.

²⁴ Jachimecki był we Lwowie tylko 24 i 28 listopada 1910 roku. Zob. listy Z. Jachimeckiego z 1910 roku do A. Chybińskiego, Kraków: 22 X, 26 X, 20 XI [w:] *Troski i spory...*, s. 223, 226, 238. Por. *Obchód setnej rocznicy urodzin Fryderyka Chopina i pierwszy zjazd muzyków polskich we Lwowie 23 do 28 października 1910. Księga pamiątkowa*, Lwów 1912; *Obchód setnej rocznicy urodzin Fryderyka Chopina we Lwowie 23–28 października 1910. Przewodnik koncertowy*, zebrał I. Fuhrman, Lwów 1910.

²⁵ Zob. *Obchód setnej rocznicy...*, s. 195–202. Obecnie wśród muzykologów znana jest ówczesna wymiana opinii Jachimeckiego z Szymanowskim na temat mowy Paderewskiego o Chopinie. Zob. listy K. Szymanowskiego do Z. Jachimeckiego z 1910 roku: Tymoszwówka 30 X, 10 XII [w:] K. Szymanowski, *Korespondencja*, t. 1: 1903–1919, zebrała i oprac. T. Chylińska, Kraków 1982, s. 236, 244–245.

²⁶ *Obchód setnej rocznicy...*, s. 17, 19, 45–46. Zob. też: *Zjazd muzyków polskich we Lwowie*, CZ 1910, nr 491 (27 X, wyd. wieczorne), s. 2; *Lwów w hołdzie Chopinowie*, GL 1910, nr 147 (30 X), s. 4–5; *Uchwały I Zjazdu muzyków*, CZ 1910, nr 499 (2 XI), s. 2.

²⁷ Z. Jachimecki, *Z uroczystości chopinowskich we Lwowie*, „Przegląd Polski” 1910, t. 178, z. 532 (październik), s. 270–271.

²⁸ Zob. informacje i opinie o wykładach Jachimeckiego zawarte w prasie włoskiej i polskiej, m.in.: „La Tribuna” 1924, nr 2119 (14 XII), s. 5; „Il Giornale d'Italia” 1924, nr 300 (17 XII), s. 3; „Il Popolo d'Italia” 1924, 18 XII, s. 3; „Il Mondo” 1924, 19 XII, s. 2; „Il Resto del Carlino” 1925, nr 51 (28 II), s. 5, nr 54 (4 III), s. 5; „Il Gazzettino” 1925, nr 63 (14 III), s. 4; „Il Pianoforte” 1925, nr 12 (Dicembre), s. 367; „Kurier Poznański” 1925, nr 80 (5 IV), s. 5; GN 1925, nr 80 (5 IV), s. 4; „Przegląd Muzyczny” 1925, nr 7 (5 IV), s. 13–14; „Przegląd Współczesny” 1925, t. 13 (kwiecień–czerwiec), s. 476. Skróty wykładu pt. *Le relazioni musicali fra Italia e Polonia* w: „Il Pianoforte” 1926, nr 4 (Aprille), s. 104–108.

Pozostały bowiem co najmniej dwa znaczące, lecz zapomniane czy niewyjaśnione ślady tego rzymskiego spotkania. Wspomniałam już o inicjatywie Jachimeckiego dotyczącej nadania Paderewskiemu w 1919 roku doktoratu *honoris causa* Uniwersytetu Jagiellońskiego (w grudniu 1919 roku, zgodnie z decyzją z 3 czerwca²⁹) i wiadomo też, że uhonorowany nie odebrał dyplomu. Jachimecki dowiedział się o tym od samego Paderewskiego³⁰ właśnie po jego koncercie w Rzymie 14 stycznia 1925 roku w sali Augusteo³¹ i niezwłocznie, 22 stycznia 1925 roku w Rzymie, napisał list w tej sprawie do rektora UJ prof. Kazimierza Zimmermanna. On, odpowiadając Jachimeckiemu listem z 9 lutego 1925 roku (listem dotychczas nieznanym), wyjaśnił powody niestawienia się Paderewskiego na planowanych krakowskich uroczystościach oraz nieprzekazania mu dyplomu przez uniwersytet. Profesor Zimmermann załączył też kopię odnośnego listu pianisty z 30 stycznia 1920 roku³², zawierającego m.in. obietnicę osobistego odbioru przez niego dyplomu po jego powrocie ze Szwajcarii. Rektor UJ w lutym 1925 roku napisał do Jachimeckiego:

Wobec takiego oświadczenia [Paderewskiego z 1920 roku] rektor i profesorowie, którzy o takiej decyzji Paderewskiego słyszeli, oczekiwali inicjatywy z jego strony.

Podając do wiadomości powyższy stan rzeczy, prosimy Go [Jachimeckiego – przyp. M.W.S.], aby wobec tego nieporozumienia, zechciał się zwrócić do Paderewskiego i pośredniczyć w wyrażeniu się zapatrywania jego co do przyjazdu do Krakowa na odebranie dyplomu, tym więcej, iż nie znamy jego obecnego adresu³³.

²⁹ Podaję według M. Perkowska-Waszek, *Związki I.J. Paderewskiego z Krakowem* [2010], <http://www.paderewski.muzykologia.uj.edu.pl> (23.03.2022).

³⁰ M. Perkowska w 1987 roku, powołując się na list Jachimeckiego – jak pisze – do rektora E. Załęskiego, z Rzymu 22 stycznia 1925 r. (w Archiwum UJ, sygn. S. II 972), pierwsza podała, że Jachimecki rozmawiał w 1925 roku z Paderewskim w Rzymie. Nie wyjaśniła jednak okoliczności tego spotkania i błędnie podała nazwisko rektora, bowiem Edmund Załęski (1863–1932) pełnił funkcję rektora UJ w roku akademickim 1930/1931, natomiast w roku akademickim 1924/1925 rektorem był Kazimierz Zimmermann (1874–1925), który swojej kadencji nie dokończył; zmarł 6 kwietnia 1925 r. Zob. M. Perkowska, *Ośrodek dokumentacji życia i twórczości Ignacego Jana Paderewskiego* [w:] *Muzykologia krakowska 1911–1986*, red. E. Dziębowska, Warszawa–Kraków 1987, s. 47–48.

³¹ W styczniu 1925 roku Paderewski dał dwa recitale w rzymskiej sali Augusteo – 14 i 17 stycznia. Program pierwszego recitalu: F. Mendelssohn, *Variations sérieuses* op. 54, R. Schumann, *Fantasia* op. 17, L. van Beethoven, *Sonata f-moll* op. 57 (*Appassionata*), F. Chopin, *Ballada f-moll* op. 52, *Mazurek b-moll* op. 24 nr 4, *Nokturn fis-moll* op. 48 nr 2, *Scherzo cis-moll* op. 39, F. Liszt, *Années de pèlerinage. Première année* nr 1 (*Au bord d'une source*), *Transcendental Étude* nr 9 (*Ricordanza*), rapsodia węgierska; program drugiego – J.S. Bach i F. Liszt, *Fantazja i fuga g-moll* (oryginalna wersja na organy BWV 542), J. Haydn, *Andante i wariacje f-moll*, W.A. Mozart, *Rondo a-moll* K.511, L. van Beethoven, *Sonata d-moll* op. 31 nr 2, J. Brahms, *Wariacje a-moll na temat Paganiniego* op. 35, F. Chopin, *Ballada As-dur* op. 47, *Nokturn Des-dur* op. 27 nr 2, *Mazurek fis-moll* op. 59 nr 3, *Walc As-dur* op. 42, F. Liszt, *Fantazja na temat Don Giovanniego* W.A. Mozarta. Podaję według *Gli anni dell'Augusteo. Cronologia dei concerti 1908–1936*, oprac. E. Zanetti, A. Bini, L. Ciano, Roma 1990, s. 112–113.

³² Zob. skan oryginału; <http://www.paderewski.muzykologia.uj.edu.pl> (23.03.2022).

³³ List Rektora UJ, K. Zimmermann, Kraków, dnia 9 lutego 1925. L. 456/25, do Z. Jachimeckiego, mps, BJ, Oddział Rękopisów, Przyb. 296.11.

Jachimecki widać przekazał ów adres, lecz nie wiadomo, czy właściwy, bo – jak podała 1987 roku Małgorzata Perkowska – „po interwencji prof. Jachimeckiego nastąpiła wymiana korespondencji między rektorem a Paderewskim. Ostatni jej ślad pochodzi z 1931 r.; na kopercie adres zwrotny. List nie dotarł do adresata, a dyplom honoris causa UJ pozostał do dziś w Krakowie (Archiwum UJ)”³⁴.

Trwały jednak ślad tego rzymskiego spotkania Jachimeckiego z Paderewskim znajdujemy w ukończonej w 1926 roku, a w wydaniu krakowskim datowanej na rok 1927 monografii Chopina pióra Jachimeckiego. To figurująca w tym druku następująca dedykacja:

Ignacemu Paderewskiemu, Doktorowi Filozofii Honoris Causa Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, którego mistrzowska gra zmienia marzenie o muzyce Chopina w rzeczywistość dźwięku, na pamiątkę niezapomnianych koncertów w Augusteo i dni rzymskich w styczniu 1925 roku. Autor³⁵.

Względy polityczne spowodowały, że dedykację Paderewskiemu usunięto w następnych wydaniach tej książki Jachimeckiego w 1949 i 1957 roku³⁶. Nie ma jej też we francuskim tłumaczeniu książki Jachimeckiego wydanym w Paryżu w 1930 roku³⁷. Lecz i tym razem Jachimecki nie zapomniał o Mistrzu. Następującą ręczną dedykację muzykolog wpisał w Krakowie, 19 kwietnia 1930 roku, na stronie egzemplarza tej francuskiej edycji, którą przesłał Paderewskiemu do Morges:

Mistrzowi Ignacemu Paderewskiemu, któremu książka ta w sercu autora jedynie mogła być przypisana skromny jej egzemplarz składa w uwielbieniu Artysty i Człowieka³⁸.

³⁴ M. Perkowska, *Ośrodek dokumentacji...*, s. 48. Paderewskiego dyplom *honoris causa* UJ ze zbiorów Archiwum UJ był po raz pierwszy pokazywany na wystawie *Zdzisław Jachimecki (1882–1953) twórca muzykologii w Uniwersytecie Jagiellońskim*, Kraków, Biblioteka Jagiellońska, 24 listopada – 7 grudnia 2011, koncepcja merytoryczna i scenariusz M. Woźna-Stankiewicz, realizacja we współpracy z A. Sitarzem i M. Lewickim. Skan dyplomu zob. <http://www.paderewski.muzykologia.uj.edu.pl> (23.03.2022).

³⁵ Z. Jachimecki, *Fryderyk Chopin. Rys życia i twórczości*, Kraków 1927, pierwsza pusta nie-numerowana strona. Wśród kilku recenzji prasowych z tej monografii Leopold Binental oraz Stefan M. Stoiński przytoczyli fragment dedykacji Paderewskiemu, natomiast Henryk Opieński (uczeń i przyjaciel Paderewskiego) ponadto wytknął Jachimeckiemu pominięcie najnowszego naówczas wydania mowy Paderewskiego o Chopinie oraz brak nazwiska Paderewskiego wśród polskich twórców, którzy po Moniuszce „rozwijali elementy sztuki Chopina”. Zob. H. Opieński w rubryce *Sprawozdania z nut i książek*, „Przegląd Muzyczny” 1926, nr 11 (10 XI), s. 11 (całość s. 10–11); L. Binental w: „Kurier Warszawski” [dalej: KW] 1926, nr 349 (20 XII), s. 8; S.M. Stoiński, *Nowa polska książka o Chopinie*, „Śpiewak” 1926 nr 11 (listopad), s. 4 (całość s. 4–5).

³⁶ Zob. Z. Jachimecki, *Chopin. Rys życia i twórczości*, Warszawa 1949/Kraków 1957.

³⁷ Z. Jachimecki, *Frédéric Chopin et son oeuvre*, préf. d' É. Ganche, Delagrave, Paris 1930.

³⁸ *Ibidem*. Egzemplarz z tą dedykacją znajduje się w księgozbiorze Paderewskiego w Bibliotece i Fonotece Instytutu Muzykologii UJ, sygn. Pad. 320. Paderewski być może spostrzegł dedykację, ale książki niestety nawet nie wertował, bo jej kartki pozostały aż do dziś nierozcięte.

Wspomnienie spotkań lwowskich i rzymskiego: radiowy odczyt Jachimeckiego o Paderewskim w 1928 roku

Jachimecki złożył hołd Paderewskiemu także w 1928 roku równocześnie na antenach krakowskiej i katowickiej radiostacji Polskiego Radia, wygłaszając 22 czerwca (powtórka 23 czerwca na antenie poznańskiej) w języku angielskim, a następnie włoskim odczyt pt. *Geniusz Paderewskiego*³⁹. Wspominał w nim swoją obecność na lwowskim recitalu Paderewskiego w czerwcu 1902 roku i „hołdzie godnym króla, stworzonym dla wielkiego polskiego artysty” w Rzymie w styczniu 1925 roku:

Nie byłem pianistą, nie czułem muzyki Paderewskiego palcami. Wstrząsnęła mną wielkość interpretacji [w 1902 roku] utworów Bacha i Beethovena, przyniosła mi nowe wyobrażenie poezji muzyki Chopina. Małe stało się wszystko co dotychczas znałem w sferze sztuki pianistycznej. [...] Do śmierci nie zapomnę tego wydarzenia [w rzymskim Augusteo w styczniu 1925 roku], tego entuzjazmu, jaki wybuchł wśród czterech tysięcy słuchaczy w pierwszej chwili, w której Paderewski pojawił się w sali. Tłum przywitał go, czekając, aż artysta zajmie miejsce przy fortepianie. Wszyscy stali: ministrowie, ambasadorzy, książęta i księżniczki, córki króla ... Stała także stara królowa Margherita, która zjednoczyła swoje oklaski z oklaskami tłumu. [...] Aby dać wyobrażenie o sztuce Paderewskiego, efekt jego koncertu można opisać w następujący sposób: lew, który wykonał *Appassionatę* Beethovena przekształcił się w księżycowego romantycznego poetę, aby poprowadzić nas przez drogi *Fantazji* Schumanna do liściastego ogrodu wiosennych pieszczot... A kiedy powrócił do grania Chopina, kiedy graficzne oznaki inspiracji autora ballad stały się dźwiękami, brzmienia otoczyły uszy, pomyślałem: moje marzenie o muzyce Chopina stało się rzeczywistością...⁴⁰

³⁹ Zob. *Radjo*, KW 1928, nr 170 (21 VI, wyd. poranne), s. 8; *Kurier radiowy*, „Ilustrowany Kurier Codzienny” [dalej: IKC] 1928, nr 171 (22 VI), s. 7; *Program radiowy*, „Polonia” (Katowice) 1928, nr 171 (22 VI), s. 8; *Pięćdziesięciolecie Paderewskiego w Radio Krakowskim*, „Radjo” 1928, nr 26 (24 VI), s. 3; *Radio. Program stacji radiowych* [Poznań, 23 VI], GN 1928, nr 169 (23 VI), s. 3.

⁴⁰ Maszynopis odczytu Jachimeckiego w języku włoskim (s. 3–4, 7, 9), BJ PWM. O sukcesie Paderewskiego w styczniu 1925 roku w Rzymie, entuzjastycznej reakcji publiczności, obecności królowej Małgorzaty Sabaudzkiej i księżniczki Mafaldy di Savoia pisano nie tylko w prasie polskiej. Relacjonowano też koncert Paderewskiego w bibliotece papieskiej w Watykanie (19 stycznia 1925: Beethoven, Chopin, Liszt, Schumann) i spotkanie z papieżem Piusem XI, podkreślano obecność ważnych osobistości, m.in. kardynała Pietro Gasparriego, arcybiskupa Jana Feliksa Cieplaka, ambasadora Polski w Watykanie – Władysława Skrzyńskiego, dyplomatów watykańskich – Rafaela Merry del Val y Zuluety, Władysława Michał Bonifacego Zaleskiego, posła RP Stanisława Grabskiego. Wspomniano o udziale Paderewskiego w niedzielnej mszy św. (18 stycznia 1925) dla kolonii polskiej w Rzymie, w kościele św. Stanisława. Zob. (Z), *Koncert Paderewskiego w Rzymie*, IKC 1925, nr 17 (17 I), s. 8; *Ign. Paderewski*, „Nowa Reforma” [dalej: NR] 1925, nr 14 (18 I), s. 2; *Paderewski na audjencji u Papieża*, NR 1925, nr 15 (19 I), s. 2; *Paderewski u Papieża*, GN 1925, nr 15 (19 I), s. 5; *Paderewski koncertował przed Papieżem*, „Express Pomorski” 1925, nr 20 (20 I), s. 1; *Drugi koncert Paderewskiego w Rzymie*, NR 1925, nr 16 (21 I), s. 2; *Koncert Paderewskiego w Watykanie*, IKC 1925, nr 22 (22 I), s. 7; *Paderewski w Rzymie*, CZ 1925, nr 18 (23 I), s. 2; *Z pobytu p. Paderewskiego w Rzymie*, GN 1925, nr 18 (23 I), s. 4; L. Chrzanowski, *Paderewski w Rzymie*, KW 1925, nr 29 (29 I wyd. wieczorne), s. 4; *Paderewski w Rzymie*, „Światowid” 1925, nr 5 (31 I), s. 4; *Kronika*, „Muzyka” 1925, nr 1 (styczeń), s. 43; *Correspondence. M. Paderewski*, „Westminster Gazette” 1925, no. 9833 (20 January), s. 4; *Social Record*, „The Daily Mail” 1925, no. 12262 (21 January),

Należy nadmienić, że także po II wojnie światowej Jachimecki na antenie krakowskiej rozgłośni Polskiego Radia wygłosił odczyty o Paderewskim poprzedzające koncerty jego utworów 25 marca 1945 i 15 kwietnia 1946 roku⁴¹, a 28 stycznia tegoż roku dał wykład o nim w cyklu *Główne osobistości nowszej muzyki polskiej* w ramach Powszechnych Wykładów Uniwersyteckich UJ⁴².

Ostatnie lwowskie spotkanie: przemówienie Jachimeckiego w 1935 roku i list Paderewskiego

Ostatnim lwowskim spotkaniem Jachimeckiego z Paderewskim był złożony mu hołd, jakim było przemówienie krakowskiego muzykologa w Teatrze Wielkim we Lwowie 16 grudnia 1935 roku, w trakcie uroczystego wieczoru ku uczczeniu genialnego pianisty i wielkiego Polaka. To zarazem swego rodzaju echo lwowskich doświadczeń i głębokich emocjonalnych doznań Jachimeckiego z 1901 i 1902 roku:

Z dwójakiem uczuciem w sercu stoję dzisiaj – mówił Jachimecki 13 grudnia 1935 roku – na tym miejscu, ażeby uczestniczyć w hołdzie jaki społeczeństwo mojego rodzinnego miasta składa dziś genialnemu artyście i wielkiemu opatrznociowemu Synowi Ojczyzny. [...] Ta właśnie przestrzeń teatralna i ten przede mną ciemniejący dół na pomieszczenie orkiestry, wywołują we mnie wspomnienia najsilniejsze, najbardziej zachwycające duszę, wspomnienia mojej młodości. Paderewski był ich sprawcą cudownym.

Trzydzieści cztery lata minęło od tego słonecznego dnia letniego, w który zjechał do Lwowa Paderewski na pierwsze w Polsce przedstawienie jedynej swojej opery *Manru*. [...] grupa śpiewających entuzjastów, [...] wybiegła na stary dworzec kolejowy, aby płynącą z młodych piersi pieśnią, powitać najsławniejszego w świecie Polaka. Nigdy pewnie tak rzeško, nigdy tak gorąco nie zabrzmiało w naszym Chórze akademickim krzepkie *Hasło* Griega⁴³, jak w tej

s. 4; *A Vatican Concert. His Holiness's Personal Friendship with M. Paderewski*, „Iris Weekley and Ulster Examiner” 1925, no. 2872 (31 January), s. 4; *Concerti. Roma*, „Musica d'Oggi” 1925, nr 2 (Febbraio), s. 63; G. Rossi-Doria, *Lettera da Roma*, „Il Pianoforte” 1925, nr 4 (Aprile), s. 126.

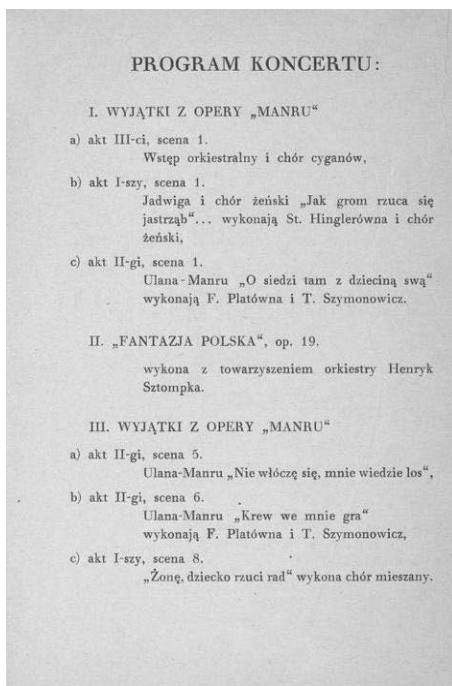
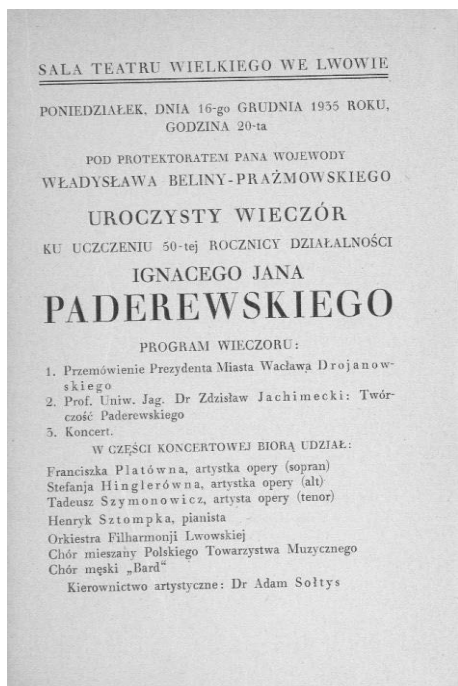
⁴¹ 25 marca 1945, poniedziałek, godz. 11:20–11:58, audycja i odczyt/słowo wstępne pt. *Ignacy Jan Paderewski*, audycja/koncert z cyklu *Sylwetki kompozytorów polskich*, wykonawcy – w programie Ada Kluz-Kubiczkowa (sopran), Krystyna Roesner (fortepian), Stanisław Jaworski (tenor) oraz Żeński Zespół Wokalny Rozgłośni Krakowskiej pod kierunkiem Wacława Geigera, akompaniament Alfred Müller; 15 kwietnia 1946, poniedziałek, godz. 20:00–20:45, pierwsza audycja z cyklu *Sylwetki kompozytorów polskich zmarłych w czasie wojny* – *Ignacy Jan Paderewski* w oprac. Z. Jachimeckiego z udziałem Stanisławy Zawadzkiej (sopran), E. Lenarta (tenor), K. Roesner (fortepian), Jerzego Gaczka (akompaniament) i Żeńskiego Zespołu Wokalnego Rozgłośni Krakowskiej. Zob. *Program Rozgłośni Krakowskiej*, DP 1945, nr 50 (20 III), s. 6; 1946, nr 104 (14 IV), s. 6, nr 105 (15 IV), s. 3.

⁴² *Dzisiejszy odczyt* [Collegium Nowodworskiego, ul. św. Anny 12], DP 1946, nr 28 (28 I), s. 3.

⁴³ To prawdopodobnie oprac. utworu E. Griega na chór męski, ze słowami o incipicie „Wyplłyn z piersi hucznym tonem pieśni nasza...”, utwór funkcjonujący jako *Hasło* i będący w repertuarze wielu chórów. Zob. m.in. program koncertu w Krakowie między 1801–1900, Biblioteka Narodowa w Warszawie, sygn. DŻS XIXA 5b, <https://polona.pl> (10.02.2022); oprac. na chór mieszany i orkiestrę przez Zygmunta Moczyńskiego (1871–1940), między 1922–1940, rkps w Kujawsko-Pomorskiej Bibliotece Cyfrowej, <https://kpbc.umk.pl/publication/232061> (10.02.2022).

chwili, kiedy Paderewski ukazał się na stopniach wagonu. Powitanie nasze, przez nikogo niezapowiedziane, zaskoczyło widocznie Paderewskiego. Może nigdzie tak go nie witano. W pieśni naszej wyczuł bicie serca miasta, do którego zjeżdżał po świeżych wrażeniach drezdeńskiej prapremiery swojej opery. Zadziwiająco błądząco twarzą zdradził swoje wzruszenie. Może instynktem wiedziony wyczuwał, że oto zawiera przyjaźń z kresowym miastem polskim, co pierwsze, wcześniej od innych, miało odgadnąć i pojąć przewodnią ideę ofiarnego życia. [...]

Tu, w tej sali, przed trzydziestoma trzema przeszło lata, mieliśmy sposobność trzykrotnie przekonać się, że tworzona rękoma Paderewskiego muzyka, nie kończy się na granicy fizycznych fenomenów akustycznych. Chciałbym na świadków wezwać tych wszystkich tu obecnych, którzy pamiętają [...] te koncerty Paderewskiego z roku 1902-go, ażeby przyznali prawdę słowom moim, że dokonany wtedy całopaleniem serca swojego w ofierze sztuce Bacha i Beethovena, Schumanna i Chopina, wyczarował w nas Paderewski błogostan samopoczucia, który bez wahania możemy za Heglem nazwać boskim, najszczytniejszym uwolnieniem duszy z uczuć ucisku i ograniczenia⁴⁴.

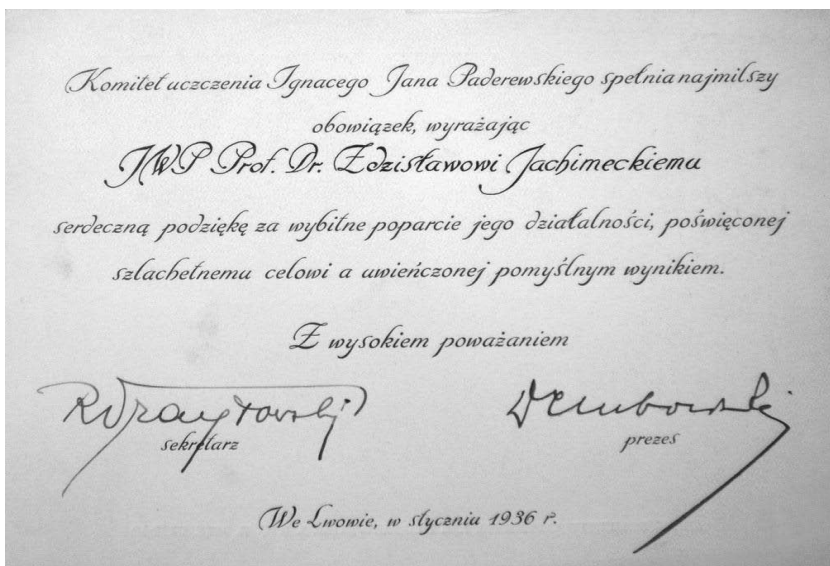

Ilustracja 6. Program Uroczystego wieczoru ku uczczeniu 50-tej rocznicy działalności Ignacego Jana Paderewskiego, Lwów, 16 grudnia 1935 roku

[w:] Ignacemu Janowi Paderewskiemu 1860–1885–1935, Lwów 1935

Źródło: Śląska Biblioteka Cyfrowa 69265 I.

⁴⁴ Z. Jachimecki, *Paderewski. Mowa wygłoszona we Lwowie w dniu 16 grudnia 1935 w Teatrze Wielkim*, DP 1935, nr 6 (28 XII), s. 6, nr 9 (31 XII), s. 6 (całość: nr 6, nr 7 z 29 XII, s. 8; 1936, nr 1 z 1 I, s. 7).

Ilustracja 7. Podziękowania Komitetu uczenia Ignacego Jana Paderewskiego we Lwowie w 1935 roku dla Zdzisława Jachimeckiego, bilet okolicznościowy

Źródło: BJ PWM.

Przemówienie Jachimeckiego, które jeszcze w grudniu tego samego roku zostało opublikowane na łamach lwowskiego „Dziennika Polskiego”, zyskało sze-roki rezonans w polskiej prasie⁴⁵. Organizatorzy lwowskiej uroczystości przesłali Jachimeckiemu w styczniu 1936 roku oficjalne podziękowanie za – jak napisali – „uwiecznione pomyślnym wynikiem” zaangażowanie (zob. ilustracja 7). Naj-bardziej jednak zaszczytne okazało się z pewnością podziękowanie od samego Mistrza, wysłane do Jachimeckiego z Morges 4 marca 1936 roku:

Szanowny i Drogi Panie,

Życzliwa ręka, niewątpliwie Pańska, przysłała mi mowę, wygłoszoną przez Pana we Lwowie, podczas grudniowego obchodu. Żywo odczułem wielkie i wspaniałe jej piękno. Głęboko mnie wzruszyło przyjazne uczucie dobrego człowieka, bijące z każdego zdania i wyrazu. Nie wiem, doprawdy, jak mam za to dziękować.

Oby te słowa, w serdecznym skreślone szacunku, przyniosły Drogiemu Panu nieudolne świadectwo najgłębszej mej wdzięczności.

I.J. Paderewski⁴⁶

⁴⁵ M.in. J. Masłowski, *Uroczysty wieczór ku uczczeniu I.J. Paderewskiego*, GL 1935, nr 292 (20 XII), s. 2; S. Lipanowicz, *Hold Lwowa dla Ignacego Paderewskiego*, IKC 1935, nr 353 (21 XII), s. 13; *Kronika muzyczna. Lwów – Paderewskiemu*, „Śpiewak” 1936, nr 1 (styczeń), s. 11.

⁴⁶ List I.J. Paderewskiego z Morges, na papierze listowym z inicjałami I.J.P., zaadresowany J. Wielmożny Pan Profesor Zdzisław Jachimecki, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, list poleceny R Morges 680, na kopercie stempel 4 marca 1936, rkps, PL-Kp, sygn. 8005.

Po raz pierwszy opisane w niniejszym artykule spotkania Jachimeckiego z Paderewskim – twarzą w twarz w 1901, 1902, 1910 i 1925 roku, a zapośredniczone słowem w 1928, 1935, 1945 i 1946 roku – oraz dotychczas nieznaną list Mistrza do krakowskiego muzykologa z 1936 roku należą moim zdaniem do cennych paderewianów. Nie możemy bowiem zapominać, że to Jachimecki, rodem ze Lwowa, a od 1906 roku krakowianin, twórca w 1911 roku muzykologii w Uniwersytecie Jagiellońskim, był nie tylko inicjatorem nadania w 1919 roku Paderewskiemu przez tę uczelnię doktoratu *honoris causa*, ale i pierwszych w Polsce, w 1951 i 1952 roku, uniwersyteckich prac magisterskich poświęconych dziełom kompozytorskim tego genialnego pianisty⁴⁷.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Biblioteka Jagiellońska w Krakowie, Oddział Zbiorów Specjalnych, Sekcja Rękopisów

Rkps, Listy do Stanisława Bursy z lat 1901–1902, sygn. 7526 III, t. 3a.

Maszynopis, Fragment korespondencji Zdzisława Jachimeckiego z lat 1909–1953, t. 22, sygn. Przyb. 296.11.

Biblioteka Jagiellońska w Krakowie, Oddział Zbiorów Specjalnych, Sekcja Zbiorów Muzycznych, Archiwum Z. Jachimeckiego, depozyt PWM

Rkps, Listy Zdzisława Jachimeckiego do Zofii Godzickiej z 1903 roku.

Maszynopis radiowego odczytu z 1928 roku (w języku włoskim) Zdzisława Jachimeckiego o Ignacym Janie Paderewskim.

Biblioteka Instytutu Sztuki PAN w Warszawie

Rkps, Listy do Zdzisława Jachimeckiego z 1902 roku, nr inwentarza 1328.

Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, Zbiory specjalne

Rkps, Korespondencja Zofii Godzickiej z lat 1901–1902, 1910, sygn. 8042, 8047.

Rkps, Korespondencja Zdzisława Jachimeckiego z 1936 roku, sygn. 8005.

Źródła drukowane

Jachimecki Z., *Chopin. Rys życia i twórczości*, Warszawa 1949/Kraków 1957.

Jachimecki Z., *Frédéric Chopin et son oeuvre*, préf. d'É. Ganche, Paris 1930.

Jachimecki Z., *Fryderyk Chopin. Rys życia i twórczości*, Kraków 1927.

⁴⁷ Prace magisterskie napisane w Katedrze Historii i Teorii Muzyki UJ pod kierunkiem Jachimeckiego: Janina Płocica, *Kompozycje fortepianowe I.J. Paderewskiego z wczesnego okresu twórczości*, 1951; Leokadia Kozubek-Okuljarowa, *Opera „Manru” I.J. Paderewskiego*, 1952; Barbara Peszat, *Twórczość liryczna Ignacego Jana Paderewskiego*, 1952; Roman Zajączek, *Symfonia h-moll Ignacego Jana Paderewskiego*, 1952.

- Jachimecki Z., *Historia muzyki polskiej (w zarysie)*, Warszawa 1920.
- Jachimecki Z., *Ignacy Paderewski. W siedemdziesiąt rocznicę urodzin. I, II*, „Głos Narodu” 1930, nr 296 (6 XI); nr 297 (7 XI).
- Jachimecki Z., *Ignacy Jan Paderewski w różnych chwilach życia. Podług Henryka Opieńskiego: „Ignacy Jan Paderewski”*, „Głos Narodu” 1931, nr 175 (3 VII).
- Jachimecki Z., *Muzyka [w:] Polska w kulturze powszechnej*, red. F. Koneczny, cz. II: *Szczegółowa*, Kraków 1918.
- Jachimecki Z., *Muzyka polska 1796–1930*, Warszawa 1928.
- Jachimecki Z., *Muzyka w Polsce*, Lwów 1907.
- Jachimecki Z., *Paderewski. Mowa wygłoszona we Lwowie w dniu 16 grudnia 1935 w Teatrze Wielkim*, „Dziennik Polski” 1935, nr 6 (28 XII), 7 (29 XII), 9 (31 XII); 1936, nr 1 (1 I).
- Jachimecki Z., *Paderewski Ignacy [w:] A Dictionary of Modern Music and Musicians*, red. A. Eaglefield-Hull, London 1924.
- Jachimecki Z., *Polish Music*, „Musical Quarterly” vol. 6, 1920, no. 4 (October)
- Jachimecki Z., *Prądy i kierunki w dzisiejszej muzyce polskiej*, „Ateneum Polskie” 1908, t. 1, nr 1 (styczeń).
- Jachimecki Z., *Rozwój kultury muzycznej w Polsce*, Kraków 1914.
- Jachimecki Z., *Stanisław Niewiadomski i jego znaczeni dla polskiej kultury muzycznej*, „Wiek Nowy” 1937, z 17 XII.
- Jachimecki Z., *Twórczość chóralna i liryczna współczesnych kompozytorów polskich. R. 1930 [w:] Księga pamiątkowa VI Ogólnopolskiego Zjazdu Śpiewaków i śląskich uroczystości moniuszkowskich w Katowicach w czerwcu 1930 r.*, red. S.M. Stoiński, Katowice 1930.
- Jachimecki Z., *Z naszej muzycznej niwy. II*, „Nasz Kraj” 1908, z. 5.
- Jachimecki Z., *Z uroczystości chopinowskich we Lwowie*, „Przegląd Polski” 1910, t. 178, z. 532.
- Kleczyński J., *O wykonywaniu dzieł Chopina*, Kraków 1960.
- Makuszyński K., *Koncert Paderewskiego. Ze wspomnień dawnego lwowskiego szóstoklasisty [1944]*, <http://www.cracovia-leopolis.pl/index.php?pokaz=art&id=2213> (2.06.2017).
- Obchód setnej rocznicy urodzin Fryderyka Chopina i pierwszy zjazd muzyków polskich we Lwowie 23 do 28 października 1910. Księga pamiątkowa*, Lwów 1912.
- Obchód setnej rocznicy urodzin Fryderyka Chopina we Lwowie 23–28 października 1910. Przewodnik koncertowy*, zestawiał I. Fuhrman, Lwów 1910.
- Sprawozdanie Dyrektora C.K. IV. Gimnazjum we Lwowie za rok szkolny 1894*, Lwów 1894; ...za rok szkolny 1898, Lwów 1898; ...za rok szkolny 1899, Lwów 1899; ...za rok szkolny 1900, Lwów 1900; ...za rok szkolny 1902, Lwów 1902.
- Sprawozdanie Dyrekcji C.K. Gimnazjum V we Lwowie za rok szkolny 1900*, Lwów 1901; ...za rok szkolny 1902, Lwów 1902.
- Sprawozdanie Wydziału Galicyjskiego Towarzystwa Muzycznego we Lwowie za rok 1899/1900*, Lwów 1900; ...za rok 1900/1901, Lwów 1901.
- Szymanowski K., *Korespondencja*, t. 1: 1903–1919, zebrała i oprac. T. Chylińska, Kraków 1982.
- Troski i spory muzykologii polskiej 1905–1926. Korespondencja między Adolfem Chybińskim i Zdzisławem Jachimeckim*, oprac. K. Winowicz, Kraków 1983.

Prasa

- „Czas” 1902, nr 142, 144; 1910, nr 491, nr 499; 1925, nr 18.
- „Dziennik Polski” (Lwów) 1901, nr 193, nr 199, nr 201; 1902, nr 294.
- „Dziennik Polski” (Kraków) 1945, nr 50; 1946, nr 28, nr 104, nr 105.
- „Echo Muzyczne, Teatralne i Artystyczne” 1899, nr 41; 1902, nr 26, nr 29.

- „Express Pomorski” 1925, nr 20.
„Gazeta Lwowska” 1899, nr 143, nr 247; 1902, nr 143, nr 145; 1910, nr 88, nr 93, nr 96, nr 147; 1935, nr 292.
„Gazeta Narodowa” 1902, nr 162, nr 164; 1910, nr 97.
„Głos Narodu” 1925, nr 15, nr 18, nr 80; 1928, nr 169.
„Il Gazzettino” 1925, nr 63.
„Il Giornale d’Italia” 1924, nr 300.
„Il Mondo” 1924, 19 XII.
„Il Pianoforte” 1925, nr 4, nr 12; 1926, nr 4.
„Il Popolo d’Italia” 1924, 18 XII.
„Il Resto del Carlino” 1925, nr 51.
„Ilustrowany Kurier Codzienny” 1925, nr 17, nr 22; 1928, nr 171; 1935, nr 353.
„Iris” 1899, z. 11.
„Iris Weekley and Ulster Examiner” 1925, no. 2872.
„Kurier Lwowski” 1902, nr 173, nr 174, nr 175, nr 176, nr 197.
„Kurier Poznański” 1925, nr 80.
„Kurier Warszawski” 1925, nr 29; 1926, nr 349; 1928, nr 170.
„La Tribuna” 1924, nr 2119.
„Musica d’Oggi” 1925, nr 2.
„Muzyka” 1925, nr 1; 1931, nr 3.
„Nasz Kraj” 1908, z. 5.
„Nowa Reforma” 1925, nr 14, nr 15, nr 16.
„Nowości Ilustrowane” 1905, nr 42.
„Polonia” 1928, nr 171.
„Przegląd Muzyczny” 1925, nr 7; 1926, nr 11.
„Przegląd Polski” t. 178, 1910, zes. 532.
„Przegląd Współczesny” 1925, t. 13.
„Radjo” 1928, nr 26.
„Słowo Polskie” 1901, nr 261, nr 262; 1902, nr 309.
„Śpiewak” 1926, nr 11; 1936, nr 1.
„Świat” 1914, nr 15.
„Światowid” 1925, nr 5.
„The Daily Mail” 1925, no. 12262.
„Wiadomości Artystyczne” 1901, nr 5.
„Westminster Gazette” 1925, no. 9833.

Opracowania

- Fink K., *Lwowscy skrzypkowie pochodzenia żydowskiego w opinii dziennikarzy i krytyków muzycznych w Polsce międzywojennej*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 2018, Sectio F, vol. LXXIII, s. 139–159.
- Gli anni dell’Augusteo. Cronologia dei concerti 1908–1936*, oprac. E. Zanetti, A. Bini, L. Ciancio, Roma 1990.
- Perkowska M., *Ośrodek dokumentacji życia i twórczości Ignacego Jana Paderewskiego* [w:] *Muzykologia krakowska 1911–1986*, red. E. Dziębowska, Warszawa–Kraków 1987, s. 45–53.
- Perkowska-Waszek M., *Związki I.J. Paderewskiego z Krakowem* [2010], <http://www.paderewski.muzykologia.uj.edu.pl> (23.03.2022).
- Relacje pracowników Uniwersytetu Jagiellońskiego o ich losach osobistych i dziejach uczelni w czasie drugiej wojny światowej*, oprac. J. Michalewicz, Kraków 2005.

ZDZISŁAW JACHIMECKI'S MEETINGS IN LVIV WITH IGNACY JAN PADEREWSKI**Abstract**

Based on manuscript and printed sources, the meetings of Zdzisław Jachimecki with Ignacy Paderewski in Lviv in 1901, 1902, 1910 and in Rome in 1925 are presented for the first time in the literature on the great pianist. Jachimecki's radio readings about Paderewski, broadcast in 1928, 1945 and 1946, as well as a speech by the Krakow musicologist in Lviv on December 16, 1935, dedicated to him, are discussed. An unknown letter from Paderewski to Jachimecki of March 4, 1936 was quoted.

Keywords: Ignacy Jan Paderewski, Zdzisław Jachimecki, Zofia Godzicka, Robert Perutz, Kornel Makuszyński, Radio Poland, Lviv, Rome